

IN MOIN TOID...

Deze keer blikt Henk Kramer terug in de tijd. De familie Kramer heeft diepe wortels in Koedijk. In 1794 werd voorvader Harmen Kramer geboren in Oudendijk en op 20 april 1821 trouwde hij in Oterleek met Guurtje Wijn, een geboren Koedijkse. Helaas is het niet bekend hoe lang de familie van Guurtje al in Koedijk woonde. Die Harmen was een ondernemende man met een echte handelsgeest, hij sloeg overal geld uit. Rond de tijd dat het Noord-Hollandsch Kanaal werd gegraven trok hij met een hondenkar de werkmansketen langs en verkocht vlees. Achterop de kar was een bord bevestigd met het volgende opschrift:

*Tot slagte en vente ben ik genegen
Daarom rei ik op vele wegen
Mijn klante die wone wijd en zijd
Daarom dit reituijg aangelijd*

Later ging Harmen in de veehandel en met succes, hij kocht vele landerijen en boerderijen in de gemeenten Koedijk, Bergen, Oudkarspel, Schagen, Warmenhuizen, Sint Pancras, Zuid-Scharwoude, Sint Maarten, Harenkarspel, Ursem, Egmond Binnen en Zijpe. Hij werd zeer welgesteld en ging de politiek in, hij werd wethouder. Zijn zoon Simon bracht het zelfs tot burgemeester. Een broer van Harmen nam de slagerij over en hij zelf en zijn zonen gingen boeren. Harmen overleed op 8 december 1887 en van hem is het welbekende West-Fries gezegde afkomstig: “*t is ienmaal wel*”, wat hij gebruikte als hij in de veehandel zijn laatste bod had gedaan.

DE JEUGDTIJD VAN HENK

Toen Henk werd geboren was opa Kramer al dood, zijn vader kreeg hem pas op de leeftijd van 50 jaar, Henk is de jongste van 3 broers. Hendrik Visser, de melkboer die naast het Vergulde Paard woonde kwam met de bakfiets melk halen en ventte dat daarna uit in het dorp. De vader van Henk was boer waar nu Dirk Spaander woont, richting vlotbrug. Er stond een oude boerderij, die in de

De situatie voor de brand van 1937, geheel rechts woonde Teunis Visser, dan de boerderij van Kramer

nacht van 3 op 4 juli 1937 is afgebrand met de Berger kermis. Henk weet het nog goed, al hij was hij toen nog maar 5 jaar oud. Pa en Ma hadden nog slechts de kleren van de vorige dag, de kinderen enkel hun ondergoed en het enige dat Pa verder nog heeft kunnen redden was een klein tafeltje met een bijzondere pendule. Het gezin werd na de brand opgevangen door de overgrootmoeder van Jack Muis, Antjebuurtje noemden ze

haar, die woonde in een dubbel woonhuis even verderop. Hier heeft de familie Kramer gewoond tot de nieuwe boerderij er stond. Dat ging nogal snel, hetzelfde jaar stond het pand er. De familie had het geluk dat er net een nieuwe lading jongens van de Ambachtsschool kwam en die hebben allemaal de handen uit de mouwen gestoken. Henk was er graag, er viel altijd wel wat te beleven tijdens de bouw voor een jongetje van 5. Hij weet nog goed hoe één van de twee timmerlieden, Cees Damiaans, een wedstrijd hield met de jongens. De boerderij had een dubbel vierkant en Cees wedde dat hij bovenop het vierkant sneller rond kon rennen dan de jongens beneden om de

boerderij. Nou zijn het stevige balken, maar toch... Maar Cees won, omdat hij bovenop de balken de hoeken kon afsnijden, wat beneden natuurlijk niet lukte.

HET BOERENLEVEN VÓÓR DE BRAND

De vader van Henk deed aan veeteelt. Er waren 20 koeien, wat voor die tijd veel is, en ca. 22 ha land. Er waren ook twee werkpaarden, één of 2 zeugen met biggen voor de verkoop en een moestuin voor eigen gebruik. De familie had een werkmanshuisje in de tuin woonde, en een dienstbode, die in een bedstee achter de koeien sliep. Alles ging in die tijd nog met de hand. Om 4.30 uur stond Pa op om de koeien te gaan melken, was die klus geklaard dan werd er ontbeten. Daarna moesten de melkemma's worden geboend en op het rek te

Voorbeeld van een zomerstal.

drogen gezet. Als in de winter de koeien op stal stonden, dan moesten ze worden gevoerd. Dat was nog een hele klus, want vroeger stonden de koeien met de koppen tegen de muur. Het hooi moest dan met een vork voor de koppen worden gegooid. Sommige boerderijen hadden daar een luik voor op zolder, dan kon het zo naar beneden worden gekieperd, maar de familie Kramer kende die luxe niet. Voordeel van deze stand (de Noord-Hollandse stal) is dat de mestgoten makkelijker schoongehouden konden worden, dat ging met vork en kruiwagen. Zodra de koeien weer naar buiten gingen, moest de stal worden geschrobd en werd al het houtwerk geschilderd of geteerd. Daarna kon de kachel de kamer uit en dat was het startsein van de grote schoonmaak. Je houdt het niet voor mogelijk wat daar allemaal bij kwam kijken. De looper werd in de gang gelegd, in het achterom kwamen er beunen op de stal met daarover het tapijt en nadat al het meubilair was schoongemaakt en in de stal gezet werd daar dan in de zomer gewoond. Dat noemden ze "*op 't staltje*". Nadat de kamer volledig was schoongemaakt mocht je er niet meer komen, maar er werd nog wel gewoon in de slaapkamers geslapen, dat weer wel gelukkig.

Ook de boerin had het vroeger dus niet gemakkelijk, de dienstbode was dan ook echt nodig. Ook het huishouden werd volledig met de hand gedaan, ze waren de hele dag bezig. De was moest worden opgekookt, geboend, gespoeld en uitgewrongen en werd daarna op de bleek te drogen gelegd. Daarna moest alles worden gestreken. De producten van de moestuin werden geweekt en ingemaakt, want een vriezer was er natuurlijk niet.

HET BOERENLEVEN NÁ DE BRAND

Het boerenhandwerk en de huishouding waren natuurlijk nog altijd zeer arbeidsintensief, maar het nieuwe huis had toch grote voordelen. Er kwam een aparte keuken, naast de kamer kwamen er slaapkamers en zelfs een badkamer, overal was stromend water. En nog een voordeel: in de nieuwe boerderij gingen ze nooit meer "*op 't staltje*".

Ook de stal veranderde, i.p.v. de oude Noord-Hollandse stal werd een zgn. Zuid-Hollandse stal gebouwd en kon je zowel vóór als achter de koeien langs lopen. Zo werd het leven toch een stuk makkelijker op de boerderij, zowel voor de boer als voor de boerin. Henk werd ouder en met 9 jaar ging hij al mee te melken, de jeugd duurde vroeger niet zo lang.

VERKERING

Henk groeide op en kwam Alie tegen op de kermis in School. Alie komt oorspronkelijk uit de Schagerwaard, van vaderskant stamt ze uit een boerenfamilie, van moederskant niet. Na 4½ jaar verkering trouwden ze en bleven op de boerderij wonen, Pa en Moe verhuisden naar een huisje aan de Hoornse Vaart en Henk ging verder boeren. Dat niet één van de twee oudere broers het bedrijf overnam komt omdat Pa nog een boerderij in Bergen had, waar de oudste zoon ging boeren en de middelste zoon ging naar de boerderij in Sint Maartensvlotbrug. De oudste zoon heeft maar kort geboerd in Bergen, na een jaar of 5 heeft hij een boerenbedrijf in Drenthe gekocht en is daarheen verhuisd. De middelste broer is helaas maar 33 jaar geworden, op weg voor een kistje aardappels in Warmenhuizen is hij met de motor verongelukt. De landerijen zijn verkocht, maar Henk's schoonzus woont nog altijd in de boerderij.

HET BOERENLEVEN VAN HENK EN ALIE

Henk en Alie begonnen met 15 koeien en de luxe van een knecht en meid hadden ze niet. Ook Henk moest in het begin nog met de hand melken, melkmachines kwamen pas later. Langzamerhand breidde de veestapel zich uit. Een veeboer had een stabielere leven dan een bouwer, omdat de melkprijs niet zo schommelde en de natuur natuurlijk weinig invloed op de melk had, anders dan bij een bouwer, waar de oogst nogal eens kon mislukken. Soms werd een koe verkocht en dat leverde ook weer geld op. In het begin had ook Henk nog 2 paarden, die hielpen bij het maaien en hooien van het land. Hij had ook wat schapen en varkens voor fok en verkoop. Henk weet nog dat één van de paarden zo mak was, dat de dochter van burgemeester Landman (Lea) geregeld kwam paardrijden. In z'n jonge jaren heeft Henk dat ook nog wel gedaan, maar de paarden waren er eigenlijk om te werken, niet voor het plezier.

Ook Alie stond haar mannetje op de boerderij. Het huisvrouwenleven was wel een stuk makkelijker geworden, maar ondanks dat was het best aanpakken; ook zij deed alles nog met de hand, had de groentetuin en moest wekken. Verder hielp ze in de stal en 's zomers met hooien, ze voerde de kalveren, hielp de schapen met oaien en schonk koffie voor de bouwers in de buurt in ruil voor een mandje koolbladeren. Die koffie van haar moet wel erg lekker geweest zijn, want ze bleven de deur dagelijks bij haar platlopen, maar het was wel gezellig. Er was veel saamhorigheid, de mensen hielpen elkaar nog. Zo ging Henk met de trekker helpen de kool wegbrengen, alleen was het wel eens lastig als er dan 3 koeien stonden te kalven en Henk was weer eens weg, maar ze heeft zich er kranig doorheen geslagen, terwijl ze het boerenwerk van huis uit toch niet gewend was.

Henk en Alie kregen 5 kinderen. De oudste, Wim, was op en top een boer in de dop, hij was er helemaal gek van en ging 's morgens vroeg met zijn vader het land op. Helaas is hij op bijna 8-jarige leeftijd in het Noor-Hollands Kanaal geraakt en verdronken, een grote tragedie in het leven van Henk, Alie en de kinderen. Maar zoals dat zo gemakkelijk wordt gezegd, het leven gaat door en dat deed het gezin Kramer. Tot er een ander drama kwam: Henk kreeg hooikoorts, Alie moest meer en meer inspringen en Henk bijstaan, tot het moment kwam dat het niet meer kon: Henk moest op 42-jarige leeftijd stoppen als boer. Geen van de andere kinderen had interesse in het boerenbedrijf en zo werd de boerderij en het land verkocht.

EEN ANDER BEROEP

Henk kreeg een baan bij het slachthuis. Het vroege opstaan was hij al gewend, dus dat was geen probleem. Toen Henk hier 1½ jaar werkte liep hij het weer eens op. Met een groot soort tang waar 360 volt op stond verdoofde hij de schapen vóór ze geslacht werden, zodat ze daar niets van zouden merken. Helaas trof Henk er op een dag de verkeerde, een oude ram liet zich niet zo eenvoudig pakken en nam Henk op de horens. Gevolg: Henk kreeg zelf 360 volt door zijn hoofd, lag te stuip trekken en werd afgevoerd naar het ziekenhuis. Toen hij weer bij bewustzijn kwam werd hij weer naar

huis gestuurd. Eenmaal thuis bleek het toch niet zo goed met hem te gaan en kon hij weer terug naar het ziekenhuis. Daar aangekomen schrok de dokter zich rot toen er een EEG gedaan werd. Henk had nooit uit het ziekenhuis mogen worden ontslagen. Het herstel heeft nog maanden geduurd en het werk bij het slachthuis was over voor Henk. Gelukkig kon hij aan de slag bij Spanjaard, groothandel in groenten en fruit, helaas ging die al snel failliet. Daarna kreeg hij als chauffeur werk bij Strawberry in Castricum, waar hij tot zijn pensioen onder de pannen was.

WONEN

Aan de Kanaaldijk nr. 189 werd een huis gebouwd, het was een prachthuis: een dubbele garage, grote woonkamer, keuken, bijkeuken, een douche en slaapkamer beneden en een bad en 4 slaapkamers boven. Ook het uitzicht was geweldig, want de vloer van de benedenverdieping lag 0,50 cm boven de weg. Helaas, Alie had toen al last van haar knieën en al die trappen begonnen haar al snel op te breken. Ze hebben het er toch nog 16 jaar uitgehouden, toen moest echt worden omgekeken naar een gelijkvloers appartement. Huis dus verkocht en een woning onder een flat gekocht in Oudorp. Daar konden Henk en Alie maar niet wennen, zo veel burens die allemaal op je letten en allemaal wel wat hebben, ze waren hun vrijheid kwijt. Dus snel weer terug naar Koedijk, waar ze nu aan De Klip ook al weer een jaar of 13 met veel plezier wonen.

DE KRAMERHOEVE

Het pand dat Koedijk kent als de Boerderijkerk Nood Gods is in het verleden aangekocht door Harmen, de Kramer met wie we dit stukje begonnen. Toen Henk werd geboren was het al niet meer in de familie en de boerderij heeft vele functies gehad. (Zie ook De Gouden Engel nr. 7, mei 2003) Een aantal jaren geleden is de stolp afgebrand. Woningstichting Goed Wonen heeft de resten gekocht en gaat het pand aan de buitenkant weer in originele staat herstellen. Directeur Visser van Goed Wonen doet momenteel onderzoek naar de historie van het pand en heeft de Nood Gods omgedoopt tot Kramerhoeve.

EEN TERUGBLIK OP VROEGER

Terugblikkend was het leven vroeger heel anders, gemoedelijker en gezelliger. Het werken op het land was bewerkelijk en arbeidsintensief, maar toch makkelijker op een bepaalde manier. Alles was simpel, er waren niet zo veel geboden en verboden, geen milieuwetten, geen quota. De mensen hielpen elkaar meer, dat is nu niet meer zo. Naast het harde werken was er ook veel plezier met elkaar. Zo ging Henk vaak jagen met dokter Piers. Nou had de dokter chique vrienden uit Amsterdam en Bergen, die ook graag meegingen. Het was nog vóór de verkaveling, Henk had zijn schuitje en ze voeren op de Achtersloot. Daar stonden nog huisjes boven, waar de behoeften werden gedaan. Een Amsterdamse vriend van de dokter vroeg of dat nou “schijthuizen”, waren (*een woord dat in Amsterdam gebruikt wordt om angstige mensen mee aan te duiden*). Er werd op hazen en eenden gejaagd en natuurlijk moest er geregeld over een sloot worden gesprongen.

Koedijkers gebruikten daar een stok voor, maar sommige vrienden van de dokter voelden zich daar te goed voor en deden het liever zonder, veel stoerder natuurlijk. Het ging vaak goed, tot er ergens een rol prikkeldraad lag. Voet erachter en hup, de prutsloot in. Henk kan er nog smakelijk om lachen.

Alie weet nog dat Hans Bloothoofd geboren moest worden. Dokter Piers en Henk waren natuurlijk weer aan het jagen en van mobieltjes had echt nooit iemand gehoord in die tijd. Ze waren ver het land in, te ver om per schuit of te voet ze te gaan halen. Goede raad was duur, maar Alie kwam op een briljant idee. Het schemerde al en ze deed het licht in huis aan en uit, aan en uit, tot de dokter het zag en begreep. Hans kon zonder problemen ter wereld geholpen worden. En zo zijn er zo veel verhalen van vroeger...

Ze hebben Koedijk zien groeien: vroeger keek je van de Ringersfabriek tot de grens van Langedijk. Nu Koedijk zo groot is zijn er geen voorzieningen meer, geen enkele winkel is er nog over. Dat was vroeger wel anders. Er waren 3 à 4 melkboeren, 3 groenteboeren, 3 bakkers, 2 slaggers en 4 kruideniers, 2 smeden en een fietsenwinkel, een molenaar, 2 schuitemakers en natuurlijk Kromme Dissel, daar waar nu mevrouw Spaander woont. Hij was krom en voer met een schuitje, vandaar de naam. En de oude Leegwater was klompenboer. Gek, dat er niets van over is, terwijl er nu zo veel meer mensen wonen. Toch heeft de moderne tijd niet enkel slechte dingen gebracht. Je kunt de vooruitgang niet tegenhouden, het heeft ook veel goeds gegeven. Als Koedijk Koedijk was gebleven was de Sportvereniging nooit zo groot geworden, hadden we geen Rietschoot gehad, dan was het een arm dorp gebleven.

KWAAD

We kennen Henk als een gemoedelijk en vriendelijk man, maar toch zijn er dingen die hem kwaad maken. Een voorbeeld daarvan is hoe er wordt omgegaan met historische en culturele zaken. Oude Harmen heeft in 1867 een orgel geschonken aan de voormalige NH Kerk aan de Kerkelaan. Bij de sloop van de kerk is het orgel in de houten Noodkerk geplaatst, maar de prachtige ombouw, geschonken door zijn voorvader, is als oud vuil weggedaan. Jammer dat het verdwenen is, zoiets komt nooit meer terug. En bij de sloop bleek ook al dat de kerk helemaal niet weg had hoeven, volgens de sloper had het best nog een tijd meegekund. Nu ook weer met Zonnehof: het standbeeld is vóór de sloop van het oude pand verwijderd en tijdelijk elders geplaatst. De gemeente Alkmaar heeft beloofd dat het beeld terug zou komen naar Koedijk. Wat Henk er ook aan gedaan heeft, en dat is heel wat, het beeld komt niet terug en de wethouder heeft wel van alles beloofd, maar doet niets. Zelfs terugbellen wil niet lukken. Henk kan zich daar erg kwaad om maken.

“Zoals het vroeger was ken het niet meer, maar zoals het nu is ook niet”, besluit Henk.

In de Alkmaarsche Courant verscheen op de maandag na de brand het volgende artikel:

Kapitale boerderij te Koedijk door brand verwoest.

De kapitale boerderij van den heer P. Kramer te Koedijk, is hedennacht door onbekende oorzaak een prooi van der vlammen geworden. De geheele inboedel, benevens een auto, ging verloren. De bewoners, man, vrouw en drie kinderen en een dienstbode wisten het leven te redden. Een klein hondje kwam in de vlammen om.

Door dezen brand is in Koedijk de mooiste boerderij ter plaatse, die stellig een 150 jaar oud was en steeds in het bezit van de familie Kramer is geweest, verloren gegaan. De heer Kramer was zeer onder de indruk van het gebeurde. Met vrouw en kinderen had hij zich reeds vroeg ter ruste begeven. De rust werd geruimen tijd verstoord door het lawaai van jongelui die van de kermis te Bergen huiswaarts keerden.

Tegen één uur had de dienstbode afscheid van haar vereerder genomen en juist toen zij zich ter ruste wilde begeven ontdekte zij den brand, zoodat zij in staat was den heer Kramer en zijn vrouw, die inmiddels in een vasten slaap waren gevallen, te wekken. Het vuur greep zoo snel om zich heen dat elk oogenblik benut moest worden om eigen leven in veiligheid te brengen met tranen in de oogen deelde de heer Kramer ons heden mede dat de drie kinderen op de weg van kleertjes moesten worden voorzien.

Voorbijgangers hadden inmiddels de brandweer gewaarschuwd, die spoedig met de brandspuit ter plaatse verscheen, doch niets kon uitrichten. In de boerderij, waar 30 wagens oud hooi en 30 wagens nieuw hooi geborgen waren, heerschte een geweldige vuurzee, zoodat binnen een uur de geheele boerderij met de inboedel een prooi der vlammen was geworden. Met behulp van 26 man was de brandweer hedenmiddag nog werkzaam om het brandende hooi, met behulp van groote haken om te trekken en te blusschen.

De heer Kramer, die de verwoesting van de boerderij, waarin hij geboren was, niet had kunnen aanzien en met zijn gezin bij bureu onderdak had bekomen, verklaarde ons hedenmiddag dat het hem zeer ter harte ging, dat door den brand alle herinneringen aan zijn ouders ook verloren waren gegaan. Men mag echter van geluk spreken dat de bewoners nog tijdig gewaarschuwd konden worden, want naar ooggetuigen ons verzekeren greep het vuur buitengewoon snel om zich heen.

De motorspuit uit Alkmaar had de brandweer maar niet ontboden omdat aan het behoud van de met riet gedekte boerderij toch niet gedacht kon worden. De commandant van de Koedijker Brandweer, de heer Smit, verzekerde ons dat hij met de inmiddels te werk gestelden het vuur van de hooiberg hoopte te bedwingen. Hiervoor bleef het brandspuitje werken en zwoegden de mannen met groote haken om het hooi uiteen te gooien.

De motorspuit van Alkmaar kost ook geld op deze wijze verdienen arbeiders uit Koedijk dit. Naar wij vernamen, wordt de schade door verzekering bij de Nederlandschen en de Loenensche Brandverzekering gedekt. Hoewel het verbrande pand in de nabijheid van de woning van de burgemeester is gelegen, werd deze niet gewaarschuwd.

Jack Muis.

Bron: Regionaal Archief Alkmaar, Alkmaarsche Courant, juli 1937.